

обов'язки поручителя”, “Припинення поруки”.

Автори Проекту ЦУ однозначно підтримали позицію про те, що суть зобов'язання поручителя полягає у виконанні основного зобов'язання, а не у відшкодуванні заподіяних кредитором збитків, що має важливе значення при тлумаченні норм про поруку у ЦК України та їх практичного застосування.

Достатньо прогресивним на той час було положення про можливість забезпечення не лише уже існуючих, а й умовних і майбутніх зобов'язань.

У радянський період розвитку українського цивільного права порука як спосіб забезпечення виконання зобов'язань втратила своє значення через невідповідність принципам планування. ЦК УРСР 1963 р. містив всього 4 статті, присвячені поруці. Водночас заслугою ЦК УРСР 1963 р. є перенесення норм про поруку до загальної частини зобов'язального права і визначення його місця серед способів забезпечення виконання зобов'язань.

Використані джерела:

1. *Анненков К.* Система русского гражданского права: В 4 т. – СПб., 1901. – Т. 3: Права обязательственные. – 490 с.
2. Гражданское уложение. Проект Высочайше учрежденной Редакционной Комиссии по составлению Гражданского уложения / Под ред. Тютрюмова И. М. – СПб., 1910. – Т. 2. – 1362 с.
3. Законы гражданские с разъяснениями Правительствующего Сената и комментариями русских юристов / Сост. Тютрюмов И. М. – М.: Статут, 2004. – Кн. 4. – 635 с.
4. *Звекова И. А.* Развитие института поручительства в российском праве // Актуальные проблемы гражданского права. Сборник статей / Под ред. Брагинского М. И. – М.: Статут, 2000. – Вып. 2. – С. 141-192.
5. *Иоффе О. С.* Избранные труды: В 4 т. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – Т. 3: Обязательственное право. – 837 с.
6. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 18. Економіка і право: Зб. наукових праць. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – № 6. – С. 104-112.
7. Свод законов Российской империи. – Петроград, 1914. – Т. X. – Ч. 1: Свод законов гражданских. – 498 с.
8. *Шершеневич Г. Ф.* Курс гражданского права. – Тула: Автограф, 2001. – 720 с.

Половко І. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КИЇВСЬКІЙ ТА ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ГУБЕРНІЯХ (ПЕРША ПОЛОВИНА ХІХ СТ.)

В статті досліджено правове регулювання вищої педагогічної освіти у першій половині ХІХ ст., яка надавалась Київським університетом Св. Володимира та Ніжинською гімназією вищих наук князя Безбородько. Автором виявлено, що у першій половині ХІХ ст. проявляються тенденції окремої підготовки вчителя початкової і середньої школи.

На початок ХІХ ст. Київська та Чернігівська губернії Російської імперії входили до різних навчальних округів, на які ділилась вся імперія (Московський, Петербурзький,

Казанський, Харківський, Віленський і Дерптський). Так, Київ і Київщина входили до Віленського світського навчального округу [8], а Чернігівщина – до Харківського, хоча вже 23 вересня 1818 р. оприлюднюється імператорський указ “Про причислення навчальних закладів Київської губернії до округу Харківського університету”, в якому зазначалось: “Учебные заведения в Киевской Губернии, находящиеся в ведомстве Виленского Университета, по отдаленности от онаго и затруднению по сей причине в управлении ими, повелеваю причислить к Округу Харьковского Университета, к коему они гораздо ближе, и потому удобнее могут быть управляемы” [10]. У грудні ж 1832 року із навчальних закладів Київської, Чернігівської, Волинської і Подільської губерній був створений Київський навчальний округ [9], тому навчальні заклади Київської та Чернігівської губерній підпорядковувались одному центру. Так як з початку XIX ст. становище в освіті характеризувалось майже повною відсутністю професійної підготовки вчителя для початкової і середньої школи, а наявні архівні джерела та нормативна база тих часів засвідчують про підготовку вчителів різними типами навчальних закладів, нам вважається за доцільне охарактеризувати правове регулювання вищої педагогічної освіти у першій половині XIX ст., яка надавалась Київським університетом Св. Володимира (Київська губернія) та Ніжинською гімназією вищих наук князя Безбородько (Чернігівська губернія), яка часто змінювала свій статус.

Питання правового регулювання вищої педагогічної освіти в Київській та Чернігівській губерніях не були об’єктом окремого наукового дослідження, хоча окремі аспекти цієї проблеми розробляли: М. Ф. Владимирський-Буданов [3], С. В. Рождественський [16], Ф. Г. Паначин [12], Г. В. Самойленко, О. Г. Самойленко, С. Г. Самойленко [18; 19], Н. М. Дем’яненко [5], М. Д. Ярмаченко [17], О. В. Глузман [4] та інші. Однак, основна увага наукових досліджень акцентується не на правовому регулюванні вищої педагогічної освіти в Україні у першій половині XIX ст., а на тенденціях, особливостях процесу розвитку педагогічної освіти в Україні загалом.

Освітньою реформою 1802–1804 рр. була оформлена нова система освіти. З метою освіти і виховання молоді планувалось започаткувати чотири типи навчальних закладів (парафіяльні школи, повітові училища, губернські училища (гімназії) і університети). Але відкриття вищих шкіл ставало можливим лише тоді, коли нижчі, середні училища та гімназії забезпечать для них достатній контингент, водночас, університети необхідно було створювати з метою підготовки вчителів у ці школи [1, 134]. Необхідність розв’язання зазначеної суперечності зумовлювала прискорення організації спеціальної підготовки педагогічних кадрів.

Але була ще одна обставина, яка не сприяла збільшенню кількості вчителів в середніх і нижчих закладах освіти. Причина, на нашу думку, в тому, що професія вчителя у розглядуваній нами період, в принципі, як і у наш час, не була престижною і популярною у зв’язку із неналежним матеріальним забезпеченням навчальних закладів та низьким соціальним забезпеченням учителів. Вирішити цю проблему, крім заснування Головного педагогічного інституту – для підготовки професорів і викладачів гімназій та повітових училищ і при ньому Учительського інституту – для підготовки учителів нижчих шкіл, Міністерство народної освіти вирішило збільшити кількість казенних стипендіатів у деяких університетах та гімназіях. Переважно це повинні були бути діти з бідних родин, які після закінчення навчання зобов’язувались прослужити у відомстві народної освіти 6 років [16, 131]. Але, зрозуміло, що основною причиною

відсутності бажаючих працювати в школі, були тяжкі матеріальні умови, в яких знаходилась учительська професія. Міністр освіти зазначав: “Чего можно ожидать от людей, находящихся в столь бедственном положении? В случаях смерти учителей в народных училищах, по пространству Империи рассеянных, нет возможности замещать их. Никто не избирает добровольно сего рода службы; все стремятся к другим, выгоднейшим и более уважаемым” [16, 136]. Але Міністерство народної освіти не поспішало з підвищенням заробітної плати для вчителів. Лише 1 лютого 1819 року імператором було затверджено Постанову Комітету Міністрів про введення плати за навчання в тих навчальних закладах, які визначить Міністерство освіти. Ця обставина, на думку чиновників, могла послугувати тим важливим ресурсом, який доповнював мізерне штатне утримання навчальних закладів міськими громадами.

Першими документами щодо врегулювання питання підготовки педагогічних кадрів стали “Попередні правила народної освіти” (1803 р.), Статут університетів Російської імперії (1804 р.) та “Статут навчальних закладів, підвідомчих університетам” (1804 р.). Зокрема, як визначають у своїх працях О. В. Глузман [4], Н. М. Дем’яненко [5], Ф. Г. Паначин [12], М. Д. Ярмаченко [17], ідею започаткування вищої (спеціальної) педагогічної освіти в Україні було закладено в першому університетському Статуті 1804 р., яким передбачалось створення при університетах педагогічних інститутів. І. П. Вазинський [2], навпаки, стверджує, що думка про відкриття педагогічних закладів освіти при університетах уперше була висловлена саме в “Попередніх правилах народної освіти” (1803 р.), де зазначалось, що кожен університет повинен мати учительський, або педагогічний інститут. Великим здобутком Міністерства освіти стала розробка і затвердження 5 листопада 1804 р. “Статуту навчальних закладів, підвідомчих університетам”, за яким створювалась мережа середніх і нижчих навчальних закладів.

Незважаючи на те, що гімназії, які засновувались в усіх губернських містах та деяких повітових, самі потребували вчителів для викладання навчальних курсів, Ніжинська гімназія вищих наук князя Безбородько сама випускала вчителів для початкових шкіл, тим самим зробивши певний внесок у розвиток вищої педагогічної освіти України.

Ніжинську гімназію вищих наук було засновано у 1820 р. на кошти князя О. А. Безбородька. Виникає питання, чому в Ніжині не було відкрито університет? На наш погляд, причина в тому, що гімназія тут відкривалася на кошти меценатів Безбородьків, а інші навчальні заклади – з ініціативи громади, яка збирала перші кошти, далі утримання університетів ішло за рахунок держави. Ще одна причина в тому, що засновники навчального закладу в Ніжині вважали, що для університету не знайдеться достатньо студентів, бо в цьому краї не було гімназій, тобто середніх навчальних закладів. Відомий той факт, що граф О. Г. Кушельов-Безбородько звертався до Головного Правління Училищ з проханням найменувати новий навчальний заклад в Ніжині “лицеєм” та надати йому особливі права і привілеї. У відповідь на це Головне Правління Училищ у 1818 році заявило, що “учреждение вновь лицеев, где бы то ни было, не согласуется с общепринятою Главным Правлением Училищ системою народного просвещения в государстве” [16, 141]. А в 1821 році Вчений комітет заявив, що заснування лицей чи гімназій вищих наук породжує певні незручності, оскільки „права, предоставленные последним, подавляя истинное просвещение, ни к чему другому не служат, как только к размножению чиновников в государстве и к

злоупотребленням всякого рода” [16, 141]. Але все-таки той факт, що даний навчальний заклад був специфічним і відрізнявся від класичної гімназії, безперечний. Так, у листі від 14 червня 1818 року на ім'я міністра народної освіти князя О. М. Голіцина граф О. Г. Кушельов-Безбородько писав: “В Нежине устрояемое училище высших наук князя Безбородко по своему первоначальному положению должно заключать в себе полный курс высших наук, нужных для гражданской и военной службы, и по неимению губернской гимназии, курс наук приготовительных” [13, 170]. Та і у Статуті гімназії зазначалось: „Гімназія – публічний навчальний заклад, який займає перше місце після університетів...; відрізняється від губернських гімназій вищим ступенем предметів, які викладаються в ній, і особливими дарованими їй правами і привілеями” [22]. Тому Ніжинська гімназія вищих наук була своєрідним, вищим навчальним закладом, який поєднував у собі середню і вищу освіту.

Так, згідно зі Статутом, який гімназія вищих наук отримала лише у 1825 році, вона прирівнювалася до університетів, бо § 72 Статуту прямо зазначав, що свідоцтва, видані цією гімназією, мають рівну силу зі свідоцтвами, що їх видають російські університети, та звільняють осіб, що одержали ті свідоцтва, від іспиту для підвищення в рангах [20, 271]. А як зазначалось в § 3 Статуту, Ніжинська гімназія вищих наук була заснована для привілейованих верств – дворян, духовенства і виходців із офіцерських сімей “з метою підготовки юнаків до служіння державі” [18, 21]. По закінченні курсу вихованці отримували звання кандидата з правом на чин 12 класу, і студента – з правом на чин 14 класу. Тому, як ми вважаємо, після закінчення цього навчального закладу, будь-хто з бажаючих міг би вступити на вчительську посаду. Це ставало можливим у зв'язку з тим, що працювати на вчительській посаді дозволяв чин XIV класу (колезького регістратора, найнижчого в заведеній Петром I у 1722 р. “Табелі про ранги”). А вже завдяки цьому чинові навіть виходець із нижчих станів міг здобути особисте дворянство, що було дуже привабливим. Зокрема, за час існування Гімназії вищих наук князя Безбородька, від першого (1826 р.) і до останнього випусків (1833 р.), закінчило повний курс навчання 105 чоловік. З них 44 випускники гімназії одержали звання кандидатів з правом на чин XII класу і 61 – дійсного студента з правом на чин XIV класу [18, 82].

Статут гімназії визначав дев'ятирічний термін навчання, який поділявся на три періоди. Перші три роки – нижчий курс, наступні три – середній і останні три – вищий курс. На перших двох курсах учні вивчали предмети гімназичного циклу, а на останньому – юридичні та філологічні дисципліни.

Параграф 10 Статуту визначав зміст освіти, коло тих предметів, які вивчали гімназисти: Закон Божий (релігія), російська мова і література, латинська, грецька, німецька і французька мови, географія, історія, науки фізично-математичні, політичні, воєнні, танці, малювання та креслення [23, арк. 6]. На вищому курсі саме російська словесність відігравала роль інтегративної навчальної дисципліни, яка включала загальні правила логіки, риторики та поезії, що сприяло формуванню мовленнєвого апарату майбутніх педагогів [19, 124-127]. Навіть директор гімназії І. С. Орлай не дозволяв переводити гімназистів до вищого класу без знання мов. А попечитель гімназії О. Г. Кушельов-Безбородько у листі на ім'я попечителя Харківського навчального округу З. Я. Корнеєва зазначав, що на екзаменах з математики, історії, словесності і мов він побачив, як гімназисти розуміють і пояснюють предмети, про що свідчать старанність професорів [7]. Отже, в процесі отримання спеціальних,

загальноенциклопедичних знань закладались основи майбутньої педагогічної підготовки, що відобразилось надалі у навчальному процесі фізико-математичного (1832 р.) та юридичного (1840 р.) ліцеїв і свого завершення набуло в проекті 1863 р. про започаткування при Ніжинській гімназії “взірцевої педагогічної семінарії”. Рада історико-філологічного факультету Харківського університету неодноразово розглядала цей проект, а також наступний проект реформування ліцею кн. Безбородька в історико-філологічний інститут. Вважалось, що “вся сукупність загальноосвітніх предметів, яка становила зміст гімназійного навчання, повинна складати і зміст навчання майбутніх педагогів з тим, щоб сили Ніжинського ліцею були звернені лише на посилення і вдосконалення викладання предметів, котрі входять у гімназійний курс навчання, на викладання педагогіки і дидактики із зверненням особливої уваги на методологію та організацію школи, для вправління педагогів у практичному викладанні” [6, 98].

15 липня 1834 р., якраз у день св. Володимира, відбувся урочистий акт відкриття університету в Києві. Протягом першого академічного року університет мав лише філософський факультет, окрім якого діяв також “Особливий виховний заклад” [15] – Інститут казенних студентів. Незважаючи на те, що цей заклад не називався “Педагогічним інститутом”, адже обов’язковий для всіх російських університетів Статут 1804 р. вимагав, щоб кожний університет мав “Учительський або Педагогічний інститут” [24, 265], Київський університет Св. Володимира реалізував функцію вчительської підготовки у формі “особливого виховного закладу”, хоча лише з 1842 р. його починають офіційно іменувати Педагогічним інститутом [25, арк. 549 зв.]. Аналіз архівних даних дозволяє стверджувати, що предмети, які вивчали вихованці інституту, були необхідні для майбутньої вчительської професії. Наведемо декілька з них: логіка і психологія, дослідна психологія, моральне богослов’я, теорія красномовства, історія філософських систем. Педагогіка входила як складова до навчального курсу “Моральна філософія”, згодом, на другому курсі обох відділень філософського факультету зміст виховних систем викладався в межах дисципліни “Моральне богослов’я”. Відбувалися заняття і з методик окремих предметів, зокрема, з методики латинської мови і словесності, з методики російської словесності, з методики математики – алгебри і геометрії та з методики законодавства. Як свідчить “Звіт за 1835 рік”, в якому відображені результати роботи університету св. Володимира протягом першого академічного року, випробування на отримання вчительських атестатів пройшли 9 осіб [11, арк. 32 зв.]. Все це засвідчує, що у Педагогічному інституті при університеті св. Володимира проводилась цілеспрямована педагогічна підготовка майбутніх фахівців для Києва і Київської губернії.

Ідея започаткування при університеті педагогічного інституту отримала розвиток і в подальших загальних Статутах російських імператорських університетів.

У 1835 році було прийнято другий загальний Статут Російських імператорських університетів. Як і попередній Статут 1804 року, даний Статут мав розділ “Про інститут педагогічний”, який містив інформацію щодо необхідності відкриття університетського педагогічного інституту. При цьому, метою визначалась професійна підготовка вчителів для гімназій і повітових училищ. Уведення такого розділу зумовлювалось критичною ситуацією щодо забезпечення існуючої шкільної мережі вчителями. Необхідність в учительських кадрах була настільки гострою, що навіть тривалий час доводилось набирати їх з випускників духовних семінарій. Як наслідок, саме випускники духовних

зкладів освіти у першій половині XIX ст. складала значну кількість учителів світської школи. Випускники Києво-Могилянської академії працювали і вчителями в школах.

Слід також зазначити, що Статут 1835 року, який на думку історика С. В. Рождественського був реальним втіленням “глубокой, давно подготовлявшейся в правительственных сферах перемены во взглядах на значение университетов как ученых и учебных учреждений, на пределы университетского самоуправления, на объем и направление университетского преподавания” [16, 244], мав за основу “персональний” статут, або “проект статуту” Університету св. Володимира, затвердженого царем Миколою I 25 грудня 1833 р. [21]. Прийняття цього документу де-юре скоригувало урядову політику в бік посилення адміністративного контролю і жорсткішої регламентації життєдіяльності університетів. Цікавий той факт, що попередній розгляд проекту “Загального статуту імператорських російських університетів” на прохання міністра народної освіти С. С. Уварова було передано М. М. Сперанському, за плечима якого був солідний досвід кодифікаційної роботи, тобто обставина, яка вселяла міністру надію уникнути складнощів при подальшому проходженні проекту і в Комітеті Міністрів, і в Державній раді. Саме Сперанський різко прокритикував положення проекту, а саме: “Училищный комитет полагается исключить из устава. Училища округа должны быть распределены и зависеть от университета в одном только отношении: в снабжении их учителями и учебными пособиями... Далее сего распространять действия университета на училища было бы бесполезно и даже вредно...” [14, 24]. Крім того Сперанський зазначав: “Образовывать способных учителей, составлять, исправлять и усовершенствовать методы учения, сочинять учебные книги, снабжать ими училища – вот настоящее, единственное дело университета; все прочее, до училищ касающееся, должно быть для него постороннее” [14, 24]. Незважаючи на те, що новим Статутом у навчальну, наукову та організаційну діяльність університету вводились вагомі обмеження, зауваження Сперанського свідчать про те, що системна підготовка педагогічних кадрів повинна здійснюватись і надалі педагогічними інститутами при університетах.

Отож, у першій половині XIX ст. проявляються тенденції окремої підготовки вчителя початкової і середньої школи. З відкриттям у 1834 р., Київського університету св. Володимира, при ньому починає функціонувати педагогічний інститут, який готував вчителів для середньої школи Київської губернії. Поява педагогічного інституту була не випадковою, а зумовлена законодавчо, зокрема у зміст Статутів Російських імператорських університетів 1804 і 1835 рр. увійшов окремий розділ “Про інститут педагогічний”. А педагогічними кадрами початкові навчальні заклади Чернігівської губернії частково забезпечувала Ніжинська гімназія вищих наук князя Безбородько, яка була специфічним навчальним закладом, що поєднувала риси середньої та вищої школи, наближуючи зміст освіти до університетського рівня при подальших трансформаціях цього навчального закладу в лицей, а потім і в перший самостійний заклад вищої педагогічної освіти – Ніжинський історико-філологічний інститут кн. Безбородька (1875).

Використані джерела:

1. *Багалей Д. И.* Очерки по истории украинской культуры // Сборник Харьковского историко-филологического общества. – Харьков, 1911. – Т. XX. – 624 с.

2. *Важинський І. П.* Становлення і розвиток педагогічної освіти в Центральній та Східній Україні (1802–1866): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / І. П. Важинський. – Київ, 2002. – 19 с.
3. *Владимирский-Буданов М. Ф.* История императорского университета св. Владимира: В 2 т. – Т. 1. – К., 1884.
4. *Глузман А. В.* Университетское педагогическое образование: Опыт системного исследования. – К.: Издат. центр “Просвіта”, 1997. – 312 с.
5. *Дем’яненко Н. М.* Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX – перша третина XX ст.) – К.: ІЗМН, 1998. – 328 с.
6. Историко-филологический факультет Харьковского университета за первые 100 лет его существования (1805–1905) / Под ред. М. Г. Халанского, Д. И. Багалея. – Харьков: Изд. ун-та, 1908. – 432 с.
7. Листування з попечителем Харківського навчального округу. – Відділ Чернігівського обласного архіву в Ніжині. – Ф. 1104. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 1.
8. Об учреждении учебных округов (24 янв. 1803) // Сборник Постановлений по Министерству народного просвещения, 1802–1825. – Т. 1. – С. 21-22.
9. Об учреждении Киевского учебного округа (1832) // Сборник Постановлений по Министерству народного просвещения, 1825-1855. – Т. 2. – С. 278.
10. О причислении учебных заведений Киевской губернии в округ Харьковского университета (23 сент. 1818) // Сборник Постановлений по Министерству народного просвещения, 1802–1825. – Т. 1. – С. 1101.
11. “Отчет за 1835 год” про роботу Університету Св. Володимира в 1834–1835 навчальному році та про початок підготовки вчителів для Києва і Київщини. – Державний архів міста Києва. – Ф. 16. – Оп. 465. – Спр. 28, титул. – Арк. 32 зв.
12. *Паначин Ф. Г.* Педагогическое образование в России: Историко-педагогические очерки. – М.: Педагогика, 1979.
13. *Полевой П.* Граф А. Г. Кушелев-Безбородко // Гимназия высших наук и Лицей князя Безбородко. – Спб., 1881.
14. *Попов О. В.* С. С. Уваров и подготовка общего устава Российских университетов 1835 года // Российские университеты в XVIII – XX веках. – Воронеж, 1999.
15. Про Інститут казеннокоштных студентів як “особливий виховний заклад” при Університеті св. Володимира, призначений для підготовки вчителів і виконуючий установлену Статутом імператорських університетів 1804 року роль Педагогічного інституту. – Державний архів міста Києва. – Ф. 16. – Оп. 465. – Спр. 28. – Арк. 31 зв. – 32 зв.
16. *Рождественский С. В.* Исторический обзор деятельности Министерства народного просвещения, 1802–1902. – СПб., 1902. – 785 с.
17. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні: Нариси (X–початок XX ст.) / С. У. Гончаренко, Н. П. Калениченко, М. Д. Ярмаченко. – К.: Радянська школа, 1991. – 384 с.
18. *Самойленко Г. В., Самойленко О. Г.* Ніжинська вища школа: сторінки історії. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя; ТОВ “Видавництво ”Аспект-Поліграф”, 2005. – 420 с.
19. *Самойленко Г. В., Самойленко О. Г., Самойленко С. Г.* Розвиток освіти та науки в Ніжині у XVII–XX ст.: Нариси культури. – Ніжин: Основа, 1996. – Ч. 3. – 226 с.
20. Сірополко Степан. Історія освіти в Україні. – Київ: Наук. думка, 2001. – 912 с.
21. Указ державному Сенату імператора Миколи від 25 грудня 1833 року про затвердження проекту Статуту і штату Університету Св. Володимира. – ДАМК. – Ф. 16. – Оп. 465. – Спр. 1 “а”. – Арк. 1.
22. Устав гимназии высших наук Кн. Безбородко // Дополнение к Сборнику постановлений по Минист. Народ. Просв. Постановление № 90. – 1803. – СПб., 1867. – Стб. 208-226.
23. Устав и штаты гимназии князя Безбородько, 1825 г. – Центральный державный историчний архів України. – Ф. 2162. – Оп. 1. – Спр. 419. – А к. 1-17.
24. Уставы Императорских Московского, Харьковского и Казанского Университетов (5 ноября 1804). Див. примітку на с. 264 // Сборник Постановлений по Министерству народного просвещения, 1802–1825. – Т. 1. – С. 264-300.

25. Устав Императорского Университета Св. Владимира. (Утвержден 9 июня 1842 года). – Центральный державный историчний архів України. – Ф. 707. – Оп. 4. – Спр. 307. – Арк. 534-550.

А н н о т а ц и я

В статье исследована правовая регуляция высшего педагогического образования в первой половине XIX ст., которая предоставлялась Киевским университетом Св. Владимира и Нежинской гимназией высших наук князя Безбородько. Автором обнаружено, что в первой половине XIX ст. проявляются тенденции отдельной подготовки учителя начальной и средней школы.

A n n o t a t i o n

In the article it is investigational legal adjusting of higher pedagogical education in the first half of a XIX item which was given by the Kievan university of St. Vladimir and nizhinskaya (ніжинською) high school of higher sciences of the prince Bezborodko (Безбородько). It is discovered by an author, that the tendencies of separate preparation of teacher of secondary school primary and show up in the first half of a XIX item.

Потапенко Н. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВООСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

У статті першій Конституції України відображена та законодавчо закріплена головна мета українського народу – це правова держава, а її розбудова, захист, прогресивний розвиток як суверенної, демократичної, незалежної є головне надбання нашого суспільства [4].

Правова держава – ідеальний тип держави, вся діяльність якої підпорядкована праву. Головне призначення правової держави – максимально повно забезпечити юридичними засобами охорону та захист прав людини і громадянина. У такій державі досягається юридична рівність між нею та громадянином, а засобом такої рівності є право. Керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням, для України є характерним процес формування правової держави [6]. До головних ознак правової держави, поряд із верховенством конституції, розподілом влади та інше, належать висока правова культура та правосвідомість населення і посадових осіб. А одним із головних елементів формування правової культури та правосвідомості населення є правова освіта [1].

Саме тому правова освіта, правова культура, правосвідомість та оволодіння ними громадянами, виступають гарантом національної безпеки держави Україна. Їхнє стратегічне значення полягає в тому, що без високого рівня правової освіти, правової культури та правосвідомості населення, посадових осіб, законодавців та правоохоронних органів не може бути демократичної, правової держави, а відтак і незалежної та суверенної України. Вона може бути позбавленою головної підтримки власного народу, її може не сприйняти світове співтовариство, побудоване на правових засадах.